

Rajeczky Benjamin,
az egyetemes népzene-tudomány képviselője

Ethnographia 126. (2015) 2.282-298.

Az MTA Tudományos Minősítő Bizottságához a Tudomány Doktora cím elnyerésére benyújtott önéletrajzában Rajeczky Benjamin a népzene-kutatás területén mindössze két témakört nevezett meg: a) Népdal és gregorián, b) Népdalgyűjtés- és kiadás.¹ Dobszay László a *New Grove Dictionary* számára írt Rajeczky szócikkében kiemelte a lejegyzést, az általános népzenei analízist, a sirató és egyéb műfajok kutatását is.² Népzene-tudományi munkásságáról Rajeczky születésének 100. évfordulójára írt tanulmányomban³ gyűjtőtevékenységén kívül a további kiemelkedő kutatási területek közé soroltam hanglemezszerkesztői, tudományszervezői munkásságát.⁴ Magas szintű tudományos ismeretterjesztésén kívül a szerzetesi alázattal elvégzett, sok egyéb fáradságos aprómunkáját a tudomány polihisztora címszóval láttam el (például kopott fonográf-hengerek anyagának leírása, kódextöredékek korának, dallamainak idő-, hely- és stílusbeli meghatározása, régi latin nyelvű zenei szövegek magyarra, kollégái tanulmányainak idegen nyelvre fordítása).⁵

Halálának 25. évfordulójára emlékezve elsőnek ezt a rá legjellemzőbb tulajdonságát hangsúlyoznám; „mindenes” volt, a szó legigazabb értelmében, úgy is, mint aki tiszta szívű szolgálatból mindent magára vállalt és időre elvégzett,⁶ és úgy is, mint aki öreg korában is mindenkinél nagyobb érdeklődést mutatott minden új tudományos kérdés iránt.⁷ De nem állt meg az általános érdeklődésnél, hanem rámutatva a kutatandó téma legproblematisabb, azért legsürgősebben feltárandó rétegeire és az eltévelyedés lehetséges pontjaira, szélesebb horizontú távlatot nyitva mindjárt irányt is szabott valamely új téma kutatásának, utalva annak addigi szakirodalmára.⁸

Saját legkorábbi zenei emlékei „a társas zene ősfészké”-ből, a családból származó népdalok. 1941-ben gyerekeknek írt róla, de idősen is emlegette azt a meghatározó élményét, amit kisgyerekkorában vasárnap délutánonként nagyanyja öreges, halk hangú éneklése jelentett számára. Gyermeki fantáziáját különösen a népdal második sora ragadta meg: „Közepében legel egy kis bárány”, mely a széles palóc területen kedvelt *Ősszel érik babám a fekete szőlő Jaj, de szépen zöldel a határ* kezdetű versszakából való. „Minden zene, ami azóta gyökeret vert bennem, erre az egy sorra kapaszkodott, mint valami titokzatos öreg családfára.” – írta. „Most már tudom a nóta többi sorát is. De ennél az egy sornál mindig szeretnék megállni és repülni, repülni a kvinten az aranyos mezőre, a kis bárány és a nagyanyám hangja után.”⁹

Nemcsak a gyerekekhez szeretettel és mélységes tisztelettel viszonyuló, tanító szerzetespap hangja ez.¹⁰ A tudós Rajeczky hangja is egyben, aki a zenét lehetőleg mindig az étellel összefüggésben vizsgálta, mindkét általa művelt nagy területen. Még a népzenei

¹ Rajeczky 1984a (lásd Tari 2003a: 338–343).

² Dobszay 2001.

³ A Rajeczky Benjamin halálának 25. évfordulójára az MTA BTK Zenetudományi Intézetben 2014. november 13-án, a szerző által szervezett zenetudományi konferencián elhangzott előadás bővebb változata.

⁴ Tari 2001a: 246–249., 252–254. Itt jegyezzük meg, hogy a tanulmány angolul is megjelent, de ennél és Rajeczky tanulmányainál csak akkor hivatkozunk az idegen nyelvű közlésre, ha nincs magyar megfelelőjük.

⁵ Tari 2001a: 249–252.

⁶ Tari 2001b.

⁷ Somfai 2007:190.

⁸ Mezei 2007:232.

⁹ Rajeczky 1941 (1976):329.

¹⁰ Lásd egy kamasz fiúnak írt levelét: Novotny 2007.

hanglemezek történetéről szóló tanulmányában is megtalálta a módját, hogy személyes együttérzését is kifejezve utaljon a zene egyik fontos vonására, annak lelki gyógyító erejére, mikor a hazai felvételek 1945 utáni folytatásáról írt 1972-ben:

„Kapóra jött, hogy az áttelepedett moldvai csángók és bukovinai székelyek, ha az elhelyezkedés és megélhetés igen nagy nehézségei között is, de örömmel vették, hogy régi életük egy darabja – amiről most érezték, hogy igazán, mennyire az övék –, a magnetofonból hamisítatlan szépségben szólal meg, nemcsak emlékeztetőnek, hanem nagy gondjaik közt felüdülésnek is. Sok új, teljes balladafelvétel volt a fő eredmény.”¹¹ A bukovinai gyűjtések folytatása a gregoriánnal, a népénekekkel, a magyar és európai zenei múlttal összefüggésben fontos tanulmányok létrejöttét eredményezte,¹² a moldvai csángóé pedig többek közt a Domokos Pál Péter és Rajeczky nevével fémjelzett három jelentős kötetet¹³ és a Szegő Júlia gyűjtéséhez írt tanulmányt.¹⁴ Utóbbi nemcsak tartalmánál fogva kiemelkedő, hanem azért is, mert a politikai viszonyoknak köszönhetően a moldvai népzeneről az 1980-as évek végén nem volt más szakszerű összefoglalás. Voigt Vilmos és a Magyar Néprajzi Társaság érdeméből Veress Sándor népzenei gyűjtése is csak egy év múlva jelent meg,¹⁵ a moldvai csángók kutatása pedig az 1989-es rendszerváltást követően kaphatott új lendületet. Rajeczky a gregorián és népzene összefüggéseit tárgyaló munkáiban természetesen már korábban is hivatkozott moldvai csángó példára.¹⁶

Rajeczky Benjamin (Fotó: Miháltz Gábor 1989. március)

¹¹ Rajeczky 1972a (1976): 337.

¹² Rajeczky 1958; 1959a; 1969 (1976): 49.; 57–58.

¹³ Domokos – Rajeczky 1956.; 1961.; 1991.

¹⁴ Szegő 1988.

¹⁵ Veress 1989. ismertetését lapunkban lásd Tari 1993. A Veress Sándor gyűjtését összegző kötet előmunkájaként egy kisebb tanulmány is megjelent 1988-ban (Szalay 1988).

¹⁶ Így például már 1943-ban idézi az *Én fölkelék jó reggel, hajnalba* kezdetű népéneket a Kodály 60. születésnapjára írt tanulmányában, melyben először veti föl a népzene és gregorián összefüggéseinek azonos módszerű, összehasonlító vizsgálatát (Rajeczky 1943 (1976): 30). A dallamot 1954-ben Domokos Pál Péter gyűjtőtársával felvette Simon Ferenc Józsefnétől (Gr 200A). Ezt később kiadta a *Magyar Népzene* III. lemezsorozaton (Rajeczky 1982: IV-A, 3).

Érdeklődése, figyelme valamely téma sorsa iránt akkor is fontos volt számára, ha más foglalkozott vele. Erdélyi gyűjtőútra menet már az 1970-es évek elején megkért, tudjam meg Jagamas Jánostól, mi van a Trunk faluban gyűjtött anyaggal. Jagamas azt üzentte, hogy még nincs lejegyezve. Az 1980-as évek közepén Rajeczky azt is felajánlotta, hogy közbenjár az anyag hazai kiadása érdekében. Jagamas János e felajánlásra egy levélben válaszolt 1987-ben. Válaszlevelének egy részlete: „Nagy örömmel és érdeklődéssel vettem leveledet, melynek tartalma egészen meglepő és nagyon megtisztelő volt számomra. Hálásan köszönöm a felajánlott segítséget, de sajnos nem tudom igénybe venni, ugyanis a trunki anyag egyelőre nemhogy nyomdakész állapotban, de jóformán sehol sincs. Mindössze annyi van készen belőle, amennyit a legutóbbi kötetem egyik beszámolója (*Szemelvény Trunk népzenejéből*) tartalmaz. Ez pedig csupa helyszíni, vázlatos lejegyzések alapján készült. A teljes anyag – gépi felvételeken – még lejegyzésre és feldolgozásra vár. ... ígérem, hogy újból előveszem és igyekszem mindkét kötetet (Inaktelke, Trunk) elkészíteni.”¹⁷ Erre azonban Jagamas János egyre romló egészsége miatt sajnos már nem került sor.

Az adott témák, falvak, régiók zenéje mögött számára mindig ott volt a dallamokat megszólaltató egyén és közösség. Az 1988-ban elhunyt Fél Edit néprajzkutatótól a szakma nevében ő búcsúzott el az *Ethnographia* lapjain, ám az csak 1991-ben, két évvel Rajeczky halála után jelent meg. Búcsúztatójában egyben saját zeneantropológiai szemléletmódját és magyarságát is megfogalmazta, a két nagy előd iránti tiszteletét is kifejezve. Az együtt töltött múzeumi évekre visszaemlékezve így írt: Fél Edit osztályán „Mintha csak Bartók és Kodály világába kerültem volna, akik egy idegenül gondolkodó értelmiségnek a történelmet őrző parasztság dallamaiból áramló, új közösséget éltető energiáit közvetítették egy modern parasztság építésére, meg nem utolsó sorban az erőforrás megbecsülésére. A legapróbb részletek élesszemű megfigyelésén alapuló rendezés Bartók lejegyzéseire és rendszerezésére emlékeztetett, az ismertető meleg szavak pedig olyan parasztságismeretről árulkodtak, amelyet Kodály követelt meg a népzenekutatótól: gondolkodás és érzelmek azonosságából eredő lelki rokonságról, amit csak a közöttük élés közvetíthet. Arról Bartók azt mondta: élete legboldogabb napjai voltak.”¹⁸ Leírta azt is, amit a 20. század szülöttjeként maga is meg szenvedett, s amelyről a rendszerváltás küszöbén is még csak kevesen mertek hangosan szólni: „egy új célokra törő társadalompolitikai erő kíméletlen önkénnyel vetett véget a régi életformának, limlommá degradálva annak teljes eszköztárát is. Az ötvenes években sehol sem szólaltak meg a falukutatók, a harmincas évek nyelvén megörökíteni ezt a folyamatot.”¹⁹

A népzene gyűjtést 1929-től megkezdve éppen a harmincas években, még intenzívebben 1935-től folytatta²⁰ innsbrucki teológiai doktorátus, zenetörténeti és művészettörténeti tanulmányok, valamint aktív zenélés (gregorián kórus vezetése) után, 1926 óta a Budai Szent Imre Gimnáziumban igen nagy hatékonysággal működő, elismert, országos hírre emelkedett ének- és hittantanárként. Kodály Zoltánhoz már tanárként iratkozott be a Zeneakadémiára népzene tanulni, a napi iskolai tanítás, eseményszámba menő énekkari-zenekari koncertjei, papi teendői és a népzene gyűjtése mellett. Tanulmányai elmélyítésére 1932–35-ben három tanéven át Kodály Zoltán zeneszerző magántanítványa lett, úgy járt be zeneszerzés óráira a Zeneakadémiára (akkoriban ott nem volt népzeneoktatás). Kodály mindjárt a harmadik évfolyamba vette föl. Rajeczky pedig már innsbrucki évei alatt olvasta

¹⁷ A levél eredetije a Pásztói Múzeumban a Rajeczky hagyatékban található.

¹⁸ Rajeczky 1991:160.

¹⁹ Rajeczky 1991: 161.

²⁰ Az évszámnak a mátravidéki gyűjtésekkel valamint Kodály személyével összefüggésben azért van jelentősége, mert Kodály 1935-től nem folytatja közvetlenül az addig nagy erővel végzett palóc gyűjtéseket. A hely- és népismerettel rendelkező Rajeczky viszont a Kodály által megkezdett területek feltárásába kapcsolódik be. Tari 1995: 256.; 2002: 166.; 174–175.

Kodály írásait, s az 1920-as évek végétől „nyitogatta szemét a kíméletlen valóság szemléletre és a merész jövőbe nézésre.”²¹

Közben pedagógiai írások egész sorát adta közre, az 1933-ban Ádám Jenővel, Kerényi Györggyel, Bárdos Lajossal és másokkal létrehozott Magyar Énekoktatók Országos Egyesületének főtítkáráként pedig síkra szállt az általános műveltséget szolgáló, modern alapokon álló zenei nevelés megteremtéséért.²² Pedagógiai programjában a magyar és európai népzene, a gregorián és általában a régi zene valamint a kortárs zene egyaránt helyet kapott. A kronológiát 1600-ig követő, 1948-ban kiadott zenetörténeti könyve a műzene mellett afrikai és sok más nép szájhagyományos zenéjét is tárgyaló része a világ zenéinek különbségeire és azonosságaira irányítja rá az olvasó figyelmét.²³ A cím alapján feltehetően több kötetre tervezett zenetörténeti összefoglaló további folytatását minden bizonnyal a politikai fordulat sodorta el. Pedig Rajeczky Benjamin ezekben az években időszerűnek érezhette, hogy a modern alapokon álló zeneoktatás segítségével már kellő zenei alpműveltséget szerzettek²⁴ az általános zenetörténetben is kiművelje. Az előző évben zenetörténeti jegyzeteket bocsátott közre,²⁵ a Pázmány Péter Tudományegyetem 1947–48-as tanévének I. félévében pedig heti egy órában *A magyar népdal európai kapcsolatai*-ról tartott előadásokat.²⁶

Rajeczky Benjamin fonográf felvételt készít a Néprajzi Múzeumban. Mellette Veres Péter és Vargha László (é.n. Pásztói Múzeum, Rajeczky hagyaték)

1940-től kapcsolódott be a gregorián kutatásba a hazai gregorián források vizsgálatával. Ekkor vetette föl először a gregorián és a népzene összefüggéseinek kérdését, mely a szélesebb körű középkorkutatás mellett egyik legfőbb témája lett. Ilyen munkáinak előzménye az 1939-es olaszországi tanulmányút, melynek eredménye 1948-as tanulmánya *Két dallamtörténeti adalék* címmel. Olasz anyagának ismerete mögött az akkor működő olasz népzene kutatók (mindenekelőtt az általa nagyra tartott, szóban később is emlegetett Giorgio Nataletti) gyűjteményeinek tanulmányozása áll. A nyugateurópai dallam-összehasonlítással kapcsolatban írta: „Dallamaik nagyobbik része még mindig szédítően tarka képet mutat, a sok apró csoport azonosítására meg kell elégednünk egy-egy soros egyezések kimutatásával is, ill. vállalnunk kell azt a veszélyt, hogy felületen mozgó vagy esetleg tévútra vezető

²¹ Rajeczky 1971:14.

²² Tari 2001a: 237.; Lukin 2007. E tényt egy 1933. november 24-én keltezett levél a következőképp rögzíti: „Nagyságos Rajeczky Benjamin úrnak Budapest. Tisztelettel értesítjük, hogy a Magyar Énekoktatók Országos Szövetségének november 24-én tartott alakuló közgyűlése Kartársunkat főtítkárnak választotta meg. Tekintse Kedves kartársunk ezt a választást a feléje irányuló bizalom őszinte megnyilvánulásának és kérjük, hogy ismert szaktudásával és egyszerűségével Egyesületünk keretén belül is hathatósan működjenek közre nemes célunk elérésében. Kartársi üdvözléssel Bitter Illés elnök.” (Pásztói Múzeum Rajeczky hagyaték.)

²³ Rajeczky 1948a.

²⁴ A zenei anyanyelvi alapokon álló iskolai énekoktatás számára Kerényi Györggyel kiadott *Énekes Ábécé* 1938–1943 között tíz kiadást ért meg. Kodály Zoltán 1943–44-ben bocsátott közre két, nagyrészt népdalokat tartalmazó kötetet ugyancsak az iskolai énekoktatás számára. Kerényi – Rajeczky 1938.; Kodály 1943–44.

²⁵ Rajeczky 1947.

²⁶ Fél E. 1948: 351.

összehasonlítást végzünk. Minél több adatra van szükség, a bizonytalan is többet ér a semminél.”²⁷

Balassa Ivánnal a Bodroglóban (1952: Pásztói Múzeum, Rajeczky hagyaték)

1957-ben azonban, mikor a zoboralji lakodalmásokat vizsgálja, már így fogalmaz: „A nyomozó munka hosszadalmasnak ígérkezik.” Bizonyos „régisíklusú csoportjaihoz nem találunk érintkezési pontokat, avval az általános megállapítással pedig, hogy a dallamok hangvétele emlékeztet egyes gregorián csoportokra, nem jutunk tovább a bizonytalan tapogatózásnál. Konkrét fogódzó után kell nyomoznunk.”²⁸ 1959-ben a kvint-kvart-kistercesésű székel betlehemes recitatív dallamokat bodroglói menyasszonysiratókkal valamint a bibliai és számtani leckék recitatív formuláival rokonítja.²⁹ 1964-ben a siratók hangterjedelmének kérdésével kapcsolatban külön is kiemeli, hogy a megalapozatlan általánosítások nemcsak a saját ítéletet zavarják, hanem [...] olyan gyanút keltenek, mely erősen megingatja a szerző módszerébe vetett bizalmunkat.”³⁰

Nép- és műzene viszonyát egységben látó szemléletmódja mindig megmutatkozott tudományos munkáiban. Ennek többféle megfogalmazása közül az egyik *A népzene kutatás története* című, 1986-ban megjelent munkájában található, melyben kimondja, hogy a zeneélet már a középkorban jelezte mű- és népzene összefüggéseit. „A népzene és a műzene, anélkül, hogy különbözőségük különösebb problémát jelentett volna, teljesen egymás közelségében élt.”³¹ A dallamok terjedéséhez felsorolja a vándorzenészek közvetítő szerepét, az utazó fejedelmeket és főurakat kísérő zenészeket. A népi és műzenei dallamok csereviszonyának „eredménye volt az egész zeneélet, melyben az ünnepek sorához alkalmazkodott a falusi, városi és főúri gyakorlat egyaránt; még a templomi dallamok is profán szövegekkel szólaltak meg és éltek tovább, vagy fordítva: világi dallamok vallásos szöveggel letek otthonra a templomban.”³²

Amikor az említett munka megjelenik, Rajeczky már jó két évtizede elismert vezetője az International Folk Music Council (ma International Council for Traditional Music) azon munkacsoportjának, mely a népzene írott történeti forrásait kutatja (a csoport mai neve: Historical Sources of Traditional Music), s melynek megalakulásában Walter Wiora konkrét javaslata mellett Rajeczkynek elvülhetetlen érdemei vannak. 1965–80 között tagja volt az IFMC Végrehajtó Bizottságának is. A történeti munkacsoport vezetéséről 1988-ban egészségi okokból mondott le.³³ Az elnöki posztról való távozása után a munkacsoport következő, 1991-ben megtartott konferenciáján a két új elnök, Doris Stockmann és Hartmut Braun

²⁷ Rajeczky 1948b (1976): 124.

²⁸ Rajeczky 1957a (1976): 225.

²⁹ Rajeczky 1959a (1976): 233–234.

³⁰ Rajeczky 1964 (1976): 211.

³¹ Rajeczky 1986a: 6.

³² Rajeczky 1986a: 7.

³³ A Svédországban, Kungälvben 1988 októberében megtartott konferenciára második szívinfarktus után általam küldte lemondó üzenetét. Ugyanakkor a csoport másik vezetője, Wolfgang Suppan is lemondott.

méltatta Rajeczky szerepét. Braun a történeti összehasonlító módszer fő célkitűzéseit és feladatait összefoglaló tanulmányában összegezte a csoport létrejöttének körülményeit az 1964-es budapesti konferenciától kezdve, az 1967-es freiburgi megalakulásig, kiemelve Rajeczky Benjamin szerepét. Hangsúlyozta, hogy míg az alakuló ülésen Wiora csupán az írott és szójhagyományos zenei adatok egyenrangúságára hívta fel a figyelmet, Rajeczky a zenén kívüli források felhasználásának fontosságára is figyelmeztetett. Az irodalmi forrásokon kívül (líra, epika) a visszaemlékezések, elbeszélések, mesék, útibeszámolók, erkölcsi traktátusok, periratok, írott közösségi szabályok népzenevel kapcsolatos adatainak kutatását is feladatként jelölte meg.³⁴

Meggyőző érvei nyomán – írja Braun – az 1970-ben Brno-ban megrendezett következő konferencián már kutatók tucatjai tartottak előadásokat e témákban az 1500 előtti időkből származó történeti adatokra támaszkodva.³⁵ Braun kiemelte még, hogy a külföldi kutatók tiszteletük jeléül nem véletlenül választottak különböző történeti népzenei kérdéseket a *Studia Musicologica*-ban Rajeczky 70. születésnapjára megjelent tanulmányaik témájaként.³⁶

A brnoi konferencia megnyitó előadását Rajeczky tartotta. Kiemelte a népzene-kutató felelősségét a dallamtípológia létrehozásában, amely munkánál a történeti adatokat is tekintetben kell vennie.³⁷ A munkacsoport harmadik, 1972-ben Sárospatakon megtartott és Rajeczky Benjamin által szervezett konferenciája is újat hozott. A hazai szervező által megtartott megnyitó előadást úgy értékeli a szaktudomány, mint a népzene-tudomány új irányzatát, melyben a csoport vezetője a népzene-re vonatkozóan immár nemcsak általános leírások, hanem közvetlen zenei források feltárását szorgalmazta.³⁸

Maga Rajeczky Benjamin is kitért erre a sárospataki konferenciáról írt beszámolójában.³⁹ Egyben világossá tette a népzenei rendezés lényegét: „Az 1964-es budapesti konferencia fordulópontot jelentett a Nemzetközi Népzenei Tanács életében. A népzene tudományos vizsgálata ekkor került elvben a Tanács tevékenységének középpontjába. [...] Mikor a '64-es konferencia témájának kitűzéséről volt szó, Kodály indítványomra nyomban beleegyezett, hogy a népzene és a zenetörténet viszonya legyen a vezető gondolat. [...] A konferencia ennek jegyében zajlott, és a gondolatnak ma legjelentősebb képviselője, Walter Wiora referátumában egy munkacsoport felállítását indítványozta, melynek feladata a népzene-történeti források tanulmányozása és kiadása.” [...] a népzene és a zenetörténet [...] kapcsolatai sokkal összetettebbek és problémákban gazdagabbak, mint ahogyan itt-ott még szakemberek is gondolják (hiszen népzene-tudományunk állandó gondja az a fajta dallam-összehasonlítás, mely egy-egy kiugró motívum vagy csupán dallamkezdet egyezése alapján – a dallam folytatását, szerkezetét tekintetbe se véve – állapít meg kapcsolatot mai dallam és történeti forrás között, diszkreditálva tudománya komoly voltát.) A mai népdalnak gyakran sok száz példányát kell analitikus elemzésnek alávetni, míg a földrajzi, majd történeti összehasonlításra alkalmas variáncsoportokba kerül, módosulási, elágazási, érzékeny pontjainak rendszerbe foglalásával és szem előtt tartásával, szövegfunkciójának figyelembevételével: míg *típus* lesz az összevetési alap. [...] A történeti forrás megfelelő olvasása és értelmezése, a romlás és variáns megkülönböztetése, a rokonforrásokkal, előzményekkel és leszármazókkal való viszony megállapítása, rendeltetés és használat ismerete csak a történeti összehasonlítás másik pontját

³⁴ Braun 1994: 15.

³⁵ Braun 1994: 16.

³⁶ *Studia Musicologica* 13. 1971. *Benjamin Rajeczky Septuagenario*. Többek közt a következő külföldi kollégái, részben munkacsoportjának tagjai írtak tiszteletére: Wolfgang Suppan (Ausztria), Walter Wiora, Hartmut Braun, Franz Viktor Spechtler, Christoph Petzsch (akkori Nyugat-Németország), Jerko Bezić (Horvátország), Karl Vetterl, Karel Fojtík cseh népzene-kutatók.

³⁷ Rajeczky 1973: 204.

³⁸ Braun 1994: 17.

³⁹ Rajeczky 1972b.

rögzíti; a mai népzenehez fűződő kapcsolat, a hozzá vezető út, a típust típusal összetartó erők felkutatása a munka legnehezebb és legszebb szakasza.” – írta.⁴⁰

Sejthető, mennyi ötletet adott két fiatalabb munkatársának, szobatársának e kérdésekben is, akár a gregorián témák megbeszélése, gregorián- illetve népzenei dallamtípusok létrehozásának munkái, akár a közös ebédek alkalmával. Annak a leglényege, amit részletekbe menően Dobszay László *A típus-fogalom a magyar népzene kutatásában* címmel, Szendrei Janka pedig *A magyar népdalok új stílusrendjének elveiről* címmel adott ki tanulmányban 1978-ban, itt a pataki konferencia Rajeczky által írt beszámolójában fogalmazódik meg először.

Minden témára nyitottságánál és tájékozottságánál fogva más esetben is előbb hívta fel a figyelmet olyan témákra, melyekkel valaki más csak évekkel később kezdett földolgozni, illetve amely téma kutatását maga közvetlenül nem folytatta. *Többszólamúság a középkori Magyarországon* című, 1968-ban megjelent tanulmányában írta például: „Az organum- és diszkantművészetnek nyomait hiába keressük a népzenei hagyományban. Hiszen az rendszeren még az egyházi kórusokon is csak kevesek tudománya volt. Legfeljebb paraszthege dúseink az ostinato praxison túlmenő párhuzamos kvintjei emlékeztetnek a stílusnak a hangszeres zenébe is átszüremlett, és azon keresztül szélesebb rétegeket érintő hatására.”⁴¹ A jegyzetben az MTA Népzene kutató Csoportja gyimesi hegedűs felvételére és Pátria felvételre hivatkozik. Sárosi Bálint majd csak tíz évvel később ír a gyimesi csángók hegedűstílusáról, benne az ott jellemző kvintpárhuzamokról.⁴² Rajeczky ismertette idegen nyelven Sárosi Lipcsében 1967-ben németül kiadott magyar népi hangszerekről szóló kötetét. „...megtisztelő, hogy az 1. kötet a miénk, annak ellenére, hogy a magyar instrumentárium és hangszeres zene is a vokálissal ellentétben és összehasonlítva a szomszéd népekkel szerénynek nevezhető.” – írta.⁴³ Ő volt a lektora a könyv egyszerűsített magyar változatának, valamint Sárosi *Zenei anyanyelvünk* című, a Magyar Rádióban elhangzott sorozata könyv változatának is.⁴⁴ Bertók Mihály 1954-ben készített dudáját még abban az évben megvásárolta Néprajzi Múzeum számára.⁴⁵ Hogy a verbunkos zene területén is otthon volt, több alkalommal megtapasztalhattam. Gyűjtőfüzeteiben cigányprímás által játszott verbunkost is rögzített, énekes előadóinak a magnószalaggal spórolás idején is engedett érzélgős magyarnótát énekelni a hagyomány összefüggő rendszerének megismerése és a megkérdezett személy lelki egyensúlyának fenntartása érdekében.⁴⁶

Tudományos diplomáciai közvetítő szerepét nyugat-kelet között, már a halála első évfordulóján, Pásztón megrendezett emlékülésen hangsúlyozhattam.⁴⁷ A Népzene kutató Csoport 50 éves évfordulóján a kutatócsoport indulását a korabeli szaksajtóban megjelent idevonatkozó írások alapján pedig megállapíthattam, hogy a II. világháború utáni nehéz időszakban ő volt az a népzene kutató, akihez nyugatról a legsötétebb időkben is eljutottak a friss szakirodalmi munkák, melyek ismertetését lelkiismeretesen vállalta, csakúgy, mint kortársainak frissen megjelent munkái pozitív tartalmú ismertetését (közte Vargyas Lajos több munkáját).⁴⁸ 1949-ben például ő adott hírt az *Ethnographia*-ban a néprajztudományi képzés megindításáról a palermói egyetemen Giuseppe Cocchiara vezetése alatt.⁴⁹ A születésének

⁴⁰ Rajeczky 1972b: 20.

⁴¹ Rajeczky 1968a (1976): 143.

⁴² Sárosi 1978.

⁴³ Rajeczky 1968b: 365.

⁴⁴ Sárosi 1973a; 1973b.

⁴⁵ G. Szabó 2004: 10. 54.111.1-es sz. dunda.

⁴⁶ Gyűjtőmódszerét illetően korábban arra is utaltunk, hogy énekes előadóhoz hamar utat talált, amely célirányos munka végzését tette lehetővé számára (Tari 1995–96: 338–339).

⁴⁷ Tari 1991.

⁴⁸ Tari 2003b: 187–200.

⁴⁹ Rajeczky 1949.

100. évfordulójára rendezett nemzetközi konferencián több külföldi kutató közt különösen a két lengyel, Stęszewski⁵⁰ és Bielawski⁵¹ hangsúlyozta, hogy Rajeczky Benjamin közlekedő kapocsként működött kelet és nyugat, észak és dél, Európa illetve a világ más tájai között. Neves külföldi zenei lexikonok őt kérték fel népzenei, gregorián zenei és egyházi népének szócikkek, fejezetek megírására,⁵² külföldi egyetemeken előadás tartására a magyar népzeneről, itthon pedig külföldi népzenei témájú könyvek ismertetésére,⁵³ a különböző népek zenéjének bemutatására. Jól tanúsítja az utóbbit a Bartha Dénes és Tóth Margit által szerkesztett zenei lexikon majdnem 300 általa írt, sok külföldi népzenei bemutató szócikke.⁵⁴ Rá hárult a népzene-tudomány történetének, irányzatai alakulásának megírása,⁵⁵ miként a külföld számára is ő írta meg egy-egy adott korszak hazai kutatásainak történetét, bőséges bibliográfiával alátámasztva.⁵⁶

Általában is sokféle módon közvetítette nyugat és kelet felé a magyar kultúrát.⁵⁷ A hazai közönség számára a Magyar Rádióban tudományos ismeretterjesztő sorozatot indított Európa népeinek mélyebb gyökerű szájhagyományos zenéje megismertetése céljából, hogy a felületes, hamis ismeret helyett megnyissa „a füleket az autentikus, igazán «európai» hangzásra”.⁵⁸

Noha számos külföldi konferencián vett részt a legkülönbözőbb témákkal, tudta, hogy az azokon való részvétel nagy lekötöttséget jelent, energiatöbbletet kíván, s nem vállalhatók a hazai témák kárára. Hogy ő e kétféle kötelezettséget is jól össze tudta illeszteni, olyan kötetek mutatják, mint a *Magyar Népzene Tára* ötödik, 1966-ban megjelent *Siratók* kötete, melyet

Kiss Lajossal együtt készített, de a külföld csodálatát kiváltó, Pitré díjat nyert bevezető tanulmányt ő írta hozzá. Nem mellékesen neki köszönhetően ez az első kétnyelvű könyv a sorozatban.⁵⁹

Alapvetőek Rajeczky kutatásai a népzenei előadásmód vizsgálatában, illetve a gyakorlatból származó eredményei a lejegyzési módszerek finomításában is.⁶⁰ A Néprajzi Múzeum munkatársaként⁶¹ benne Lajtha nemcsak egy mindenes munkást, hanem kitűnő gyűjtőtársat és a legkitűnőbb népzenelejegyzőt kapta,⁶² akihez a Népzene-kutató Csoportba neves külföldi szakemberek jártak a népzenei lejegyzés technikáját tanulni. Szerzetesi

⁵⁰ Stęszewski 2007.

⁵¹ Bielawski 2007.

⁵² Így például az MGG a népzene és a középkor zenéje megírására, a *Handbuch des Volksliedes* szerkesztői pedig a gregorián és népének megírására kérték föl (Rajeczky 1960.; 1975).

⁵³ Rajeczky 1967a.

⁵⁴ E lexikon első kötetében (Bartha – Tóth 1965) 58 szócikk között például ő írta le Ausztrália és Óceánia, Indonézia (külön is Bali), Dél-Amerika népzenejét. További népzenei szócikkek még például *francia népzene*, *afrikai dobjelzések*, *country-dance*, *bourrée*, *ballata*, *cobla*, *diaphon*, *estampie* stb.

⁵⁵ Rajeczky 1981.; 1984b.; 1986a.

⁵⁶ Rajeczky 1961.; 1965a. Az új hazai eredményeket a külföld felé is közvetíti (Rajeczky 1986b).

⁵⁷ Egyben közös kutatási feladatokra figyelmeztetett, lásd Rajeczky 1965b.

⁵⁸ Rajeczky 1974 (1976): 340. A rádiós sorozat indításáról, Rajeczky Benjammal való munkakapcsolatáról a sorozat szerkesztője, Máder László *Rajeczky Benjamin és a Magyar Rádió* címmel tartott előadást a 2014. november 13-án az MTA BTK ZTI-ben Rajeczky Benjamin halálának 25. évfordulóján tartott emlékkonferencián, a konferencia szervezőjének, egyben a sorozat legfiatalabb résztvevőjének, a jelen sorok írójának felkérésére. A Máder László által bemutatott, Rajeczky által neki írt két levél jól alátámasztja Rajeczkynek a téma szerkesztése során megmutatkozó igényességét, kiemelkedő szaktudását.

⁵⁹ Erről is beszélt a Gaál István által 1987-ben készített portréfilmben.

⁶⁰ Tari 2001a: 245–247.

⁶¹ Erről az időszakról lásd többek közt Berlász 1982.; Balassa 2001. Megjegyzendő, hogy Balassa cikkében a József keresztnév téves (Balassa 2001: 218). Rajeczkyt Ferenc névre keresztelték. Születési anyakönyvi kivonatát lásd Tari 2007: 170.

⁶² Lajtha hangszeres köteteinek lejegyzéseiről több alkalommal nyilatkozott, például a Magyar Televízió által 70. születésnapja alkalmából készített riportban. Lásd még Tari 1992: 156–159.

alázattal vállalta a legdúsabban cifrázott énekes dallamok és többszólamú hangszeres zenék lejegyzését, utóbbiakat Lajtha erdélyi köteteihez.

Kodályról először 1937–38-ban,⁶³ majd Kodály 60. születésnapjára írt,⁶⁴ azután pedig többször is mestere halála után.⁶⁵ Bartók népzene tudományi munkáival már 1948-tól foglalkozott, paptanári és szerzetesi hivatásától megfosztottan, szinte dacolva a hatalommal a vészterhes ötvenes években. Így Bartók lejegyzéseinek glosszáit vizsgálta 1948-ban,⁶⁶ bemutatta Sopron megyei gyűjtését,⁶⁷ s megemlékezett róla, mint a néprajztudomány úttörőjéről.⁶⁸ Szabolcsi Bencével a külföldi olvasóra is gondolva, a magyaron kívül további négy nyelven mutatta be Bartók kézírását,⁶⁹ vizsgálta lejegyzésmódját,⁷⁰ Vargyas Lajossal pedig az 1950-es évek legkiválóbb külföldi kutatóinak tanulmányait szerkesztette egybe Bartók emlékére.⁷¹ A kiváló gyakorló muzsikus Rajeczky, aki az általa vezényelt koncerteken kívül hangversenyek bevezetéseként szuggesztív zenei ismeretterjesztő előadásokat is tartott 1948 előtt, melegen beszélt Bartókról az előadóról is az *Este székelyeknél* műről és annak forrásáról szóló dolgozatában. „Aki emlékszik még a Bartók zongoraestek búvületére – és ki ne emlékeznék rá, aki csak egyszer is ehhez az ajándékhoz jutott életében –, tudja, hogy ez volt az utolsó szó. A ráadások forró levegője a félig eloltott lámpák alatt hirtelen meghűsödött, és a törekeny, fehérhajú játékos is mintha messziről szólalt volna meg. [Itt az Este a székelyeknél „népdal”-témájának kottája következik.] Soha még modern művész szebben meg nem hajolt, őszintébben nem hódolt anyanyelve előtt, mint Bartók egy-egy ilyen esti vallomással.”⁷²

Komoly tudományos munka végzésébe, azon belül az időt rabló, sok utazással járó gyűjtőmunkába csak az egyházi iskolák államosítását követően fogott, amikor 1945-ben elbocsátották tanári állásából. Gyűjtései a régi Felső-Magyarországra, azon belül nagy súllyal a Palócföldre, az Alföldre és a Dunántúlra terjedtek ki. A legtöbb anyagot Heves és Nógrád megye valamint Borsod megye falvaiban gyűjtötte, bár gyűjtéseinek nem a mennyisége és földrajzi kiterjedtsége az igazi értéke, hanem a minősége.⁷³ A Dunántúlon is dolgozott, mint arról az 1950-es év Néprajzi múzeumi munkái összefoglalójában ír Barabás Jenő: „A népzenei gyűjtések 3 területre irányultak: a tolna-baranyai székelyek és csángók között a históriás énektípus emléke, Nógrád megyében a cigányzenekarok táncanyaga, Zala megyében pedig a regösénekek tárgyában végzett gyűjtőmunkát Lajtha László és Rajeczky Benjamin.”⁷⁴

Néprajzos gyűjtőtársakkal is dolgozott. Fél Edittel és Hofer Tamással Átányban, Bakó Ferencsel Felsőtárkányban, Bálint Sándorral Tápén – itt a cél egyházi népének gyűjtés volt, mely szintén témái közé tartozott. Balassa Ivánnal a Bodrogközben gyűjtöttek együtt.

Az anyag rétegzettségét illetően kiemelhetjük témacentrikus gyűjtéseit. Ilyenek az egyházi énekek, a párosítók, a palóc lakodalmas és más egyéb nagy tömegű jeles napi népszokás anyag: újévköszöntők, farsangi, pünkösdi szokásdalok és a gyermekjátékanyag. 1951-ben megjelent a MNT I., gyermekjátékokat tartalmazó kötete, a kötet kiadása számára azonban nem jelentette az anyagfeltárás befejezettségét és az összegyűlt anyag vizsgálatának mellőzhetőségét. A strófikus formánál korábbi stádiumban lévő, egy-két soros zenei formának

⁶³ Rajeczky 1937–38.

⁶⁴ Rajeczky 1943.

⁶⁵ Rajeczky 1967b-c; 1972c-d; 1979.; 1983.; 2001.

⁶⁶ Rajeczky 1948c.

⁶⁷ Rajeczky 1956.

⁶⁸ Rajeczky 1957–58.

⁶⁹ Szabolcsi – Rajeczky 1961.

⁷⁰ Kerényi – Rajeczky 1963.

⁷¹ Rajeczky – Vargyas 1956.

⁷² Rajeczky 1957b: 575.

⁷³ Tari 1995., 1995–96.

⁷⁴ Barabás 1951: 222.

a vizsgálatát idős korában még a korábbinál is nagyobb figyelemmel végezte és számos példával bizonyította, hogy a strófa előtti formák éppúgy megtalálhatók a siratók egyes formuláiban, mint a szokásdalok és gyermekdalok között. Kimutatta a különböző funkciójuk és erős improvizáltságuk ellenére közös stílusvonásaikat, egyre jobban visszakanyarodva múltunkba a rokonnépek és az európai népzenei mélyrétegek irányába.⁷⁵

A szülőföld és a lakóhely, Pásztó többször szerepel tudományos írásaiban. Népzene és zenetörténet két-három apró adatként Pásztó esetében is összesűrűsödött számára. Mindig izgatta, szóban többször említette, vajon Zsigmond király megfordult-e zenészekkel, köztük német trubadúrával Pásztón. A *Pásztó felett kerek az ég alja* kezdetű népdal sajátos aszimmetrikus ritmusát a Felix Hoerburger tiszteletére írt tanulmányában mutatta be.⁷⁶ *Regélni* című dolgozatában a pásztói lakodalmi „regések” említésekor a regösök szó gyűjtését sürgette minden magyar tájegységben, amíg az ki nem hal, mert mint remélte, az elvezethet a szokás nyomára.⁷⁷

Ő maga nemcsak a könyvek, tanulmányok rendszeres figyelemmel követését tartotta fontosnak, hanem a hanglezkiadványok meghallgatását is. Lemeztárában megvoltak a legváltozatosabb klasszikus műzenei hanglemezek a legkiválóbb előadókkal, a legjobb lemezcégektől: számos Bach mű, Liszt művek, a Figaro házassága, a Borisz Godunov, Reger hegedűművek His Master's Voice kiadásban, Saint Saens és Bartók művek, a Deutsche Grammophon Gesellschaft kiadásában, *Das Katolische Kirchenlied* sorozaton belül passiók. Mellettük ott voltak a népzenei lemezek: Norsk Folke Musikk kiadványon norvég hardingfelén játszott hallingok, szlovák énekes és dudalemez, japán szertartási zene, főleg kagura és kamakura, Kurt Reinhard török gyűjtése, svéd népzene az egyik leghagyományörzőbb területről, Bingsjöböl, normandiai és provence-i énekes és hangszeres, olténiai és erdélyi román népzene, valamint magyar népzenei kiadványok (például Együd Árpádtól, ajánlással: „Szeretettel Béni bácsinak Együd Árpád”⁷⁸).

Hagyatékában grafitceruzás kézírásával fennmaradt a Zenetudományi Intézet lemeztárából kigyűjtött külföldi népzenei lemezek száma, közte baszk, svájci lemezekkel.

Az európai zenetörténész-népzene-tudós Rajeczky Benjamin szakmai érdeklődése a népzene-kutatáson belül is nagyon sokirányú volt. Önfegyellemmel, szorgalommal, következetességgel és lényeglátással párosuló tehetsége, az idős korában is minden iránti őszinte érdeklődése sok mély tudásról árulkodó munkát eredményezett, olykor egy-egy apró cikk formájában.⁷⁹ Hatalmas ismeretanyagot alapuló frappánsan tömör megfogalmazásai mindig utat kínálnak a továbblépésre.

Rajeczky Benjaminsnak a népzene-kutatás területén kifejtett munkássága főbb területeit csak címszavakban sorolhattam fel érdeklődésének irányait jelezve. Tudományos munkáiban gyakori megjegyzése, amit a Szent Gergely doktorról szóló ének kapcsán így írt: „a zenei gyakorlat az élethez kapcsolódott, az élet pedig értékes teljesítményt követelt.”⁸⁰ Az ő élete minden területen, a népzene-tudomány oldaláról is a maradandó, értékes teljesítmények közé tartozik. Munkássága örök példát, az általa megkezdett kutatások pedig hosszú időre szóló feladatokat adnak még a jövő népzene-kutatóinak. Csak figyelni kell a szavára, írásait olvasva.

⁷⁵ Rajeczky 1964.

⁷⁶ Rajeczky 1977.

⁷⁷ Rajeczky 1959b: 237.

⁷⁸ Pásztói Múzeum Rajeczky hagyaték. Lásd Együd 1975.

⁷⁹ Ilyen a kommunikációs célokat szolgáló hanglejtést vizsgáló tanulmánya: Rajeczky 1980.

⁸⁰ Tari 2007: 166.

Irodalom

BALASSA Iván

2001 Találkozásaim Rajeczky Benjáminnal (1901–1989). *Ethnographia*. 112. 215–222.

BARABÁS Jenő

1951 Néprajzi gyűjtések az 1950. évben. *Ethnographia*. 62. 221–223.

BRAUN, Hartmut

1994 Zur Geschichte der Studiengruppe zur Erforschung historischer Volksmusikquellen. In Stockmann, Doris – Erler, Anette (szerk.): *Historische Volksmusikforschung. Studiengruppe zur Erforschung historischer Volksmusikquellen. Beiträge der 10. Arbeitstagung in Göttingen 1991*. 321–337. Göttingen: Edition Re /in Orbis Musicarum 10./

BERLÁSZ Melinda

1982 Da Capo al Fine – Ismétlődő segélykiáltások a népzene kutatás létéért (1946–1950). *Magyar Zene*. XXIII. 1. 10–17.

BIELAWSKI, Ludwig In Tari Lujza (szerk.) *Pásztó zenei emlékei*. 199–202. Pásztó: Pásztó Város Önkormányzata.

DOBSZAY László

1978 A típus-fogalom a magyar népzene kutatásban. *Ethnographia*. 89. 497–509.

2001 Benjamin Rajeczky. In Sadie, Stanley – Tyrell, John (szerk.): *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*. 20. 772–773. London: Macmillan Publisher.

DOMOKOS Pál Péter – RAJECZKY Benjamin

1956., 1961., 1991.

Csángó népzene I–III. Budapest: Zeneműkiadó. (I. 1956., II. 1961., III. 1991.)

EGYÜD Árpád (gyűjt. és szerk.)

1975 *Somogyi népköltészet*. (Zenei szerkesztő Olsvai Imre). Kaposvár: Somogy Megyei Múzeumok Igazgatósága.

FERENCZI Ilona (szerk.)

1976 *Rajeczky Benjamin írásai*. Budapest: Zeneműkiadó.

FÉL Edit

1948 Egyetemi néprajzi előadások. *Ethnographia*. 58.; *Néprajzi Hírek* 351.

KERÉNYI György – RAJECZKY Benjamin

1938 (X. kiadás, 1943) *Énekes Ábécé*. Budapest: Magyar Kórus.

KERÉNYI György – RAJECZKY Benjamin

1963 Über Bartóks Volksliedaufzeichnungen. *Studia Musicologica*. V. 1–4. 441–448.

KISS Lajos – RAJECZKY Benjamin (szerk.)

1966 *A Magyar Népzene Tára V. Siratók*. [A bevezető tanulmányt írta Rajeczky Benjamin.]. Budapest: Akadémiai Kiadó.

KODÁLY Zoltán (szerk.)

1943–44 *Iskolai énekgyűjtemény I-II*. Budapest: Országos Közoktatási Tanács.
/Nemzetnevelők Könyvtára V. A népiskola könyvei 15./

LUKIN László

2007 Beszélgetés Rajeczky Benjammal a magyar iskolai énektanítás hőskoráról. In Tari Lujza (szerk.): *Pásztó zenei emlékei*. 207–214. Pásztó: Pásztó Város Önkormányzata.

MEZEI János

2007 A Rajeczky-életmű egysége. In Tari Lujza (szerk.): *Pásztó zenei emlékei*. 229– 232. Pásztó: Pásztó Város Önkormányzata.

NOVOTNY Gergely

2007 Rajeczky Benjamin, a Budai Szent Imre Gimnázium tanára. In Tari Lujza (szerk.): *Pásztó zenei emlékei*. 225–227. Pásztó: Pásztó Város Önkormányzata.

RAJECZKY Benjamin

1937–38 Kodály vallásos és egyházi művei. *A zene XIX*. 1937–38. 222–224.

1941 (1976) Ébred a zene. In Ferenczi Ilona (szerk.): *Rajeczky Benjamin írásai*. 329–330. Budapest: Zeneműkiadó.

1943 (1976) Népdaltörténet és gregoriánkutatás. In Ferenczi Ilona (szerk.): *Rajeczky Benjamin írásai*. 29–32. Budapest: Zeneműkiadó.

1947 *Énekszó*. Budapest: Magyar Kórus. /Zenetörténeti jegyzetek I–IV./

1948a *Kis zenetörténet I. 1600–ig*. Budapest: Magyar Kórus.

1948b (1976) Két dallamtörténeti adalék. In Ferenczi Ilona (szerk.): *Rajeczky Benjamin írásai*. 124–126. Budapest: Zeneműkiadó.

1948c Bartók Béla glosszái a népzenei lejegyzésekhez. *Ethnographia*. 59. 28–31.

1949 Olaszországi néprajzi hírek. *Ethnographia*. 60. 416.

1956 Bartók Béla népdalgyűjtése Sopron megyében. *Soproni Szemle*. 1956. X. 3. 83–88.

1957a (1976) Adalék felvidéki lakodalmasaink dallamstílusához. In Ferenczi Ilona (szerk.): *Rajeczky Benjamin Írásai*. 225–227. Budapest: Zeneműkiadó.

1957b Este a székelyeknél. *Ethnographia*. 68. 575–587.

1957–58 A magyar néprajztudomány úttörői IV. Bartók Béla 1881–1945. *Akadémiai Értesítő*. 58. 39–42.

1958 (1976) Kaszás e földön a halál. In Ferenczi Ilona (szerk.): *Rajeczky Benjamin írásai*. 228–231. Budapest: Zeneműkiadó.

1959a (1976) A székely betlehemes recitatívok stílusához. In Ferenczi Ilona (szerk.): *Rajeczky Benjamin írásai*. 232–235. Budapest: Zeneműkiadó.

- 1959b (1976) Regélni. In Ferenczi Ilona (szerk.): *Rajeczky Benjamin írásai*. 236–237. Budapest: Zeneműkiadó.
- 1960 Ungarn: Volksmusik. Kunstmusik – Mittelalter. In Blume, Friedrich (szerk.): *Die Musik in Geschichte und Gegenwart (MGG)*. 1055–1061., 1061–1067. Kassel–Basel–Paris–London–New York: Bärenreiter..
- 1961 Musikforschung in Ungarn 1936–1960. *Studia Musicologica Academiae Scientiarum Hungaricae*. 225–249.
- 1964 (1976) A siratók hangterjedelmének kérdéséhez. In Ferenczi Ilona (szerk.): *Rajeczky Benjamin írásai*. 210–215. Budapest: Zeneműkiadó.
- 1965a Népzene kutatásunk útja 1945–1965. *Magyar Zene* 2. 125–129.
- 1965b (1976) Az osztrák és magyar népzene kutatás közös feladatai. In Ferenczi Ilona (szerk.): *Rajeczky Benjamin írásai*. 238–240. Budapest: Zeneműkiadó.
- 1967a (Ismertetés) Stockmann, Doris – Fiedler, Wilfried – Stockmann, Erich (szerk.): Albanische Volksmusik. Band I, Gesänge der Qamen. Berlin: Akademie-Verlag 1965. *Studia Musicologica*. IX. 3–4. 466–468.
- 1967b Kodály Zoltán búcsúztatása. *Muzsika* X. 5. 9–10.
- 1967c (1976) Kodály Zoltán nyomában. In Ferenczi Ilona (szerk.): *Rajeczky Benjamin írásai*. 341. Budapest: Zeneműkiadó.
- 1968a (1976) Többszólamúság a középkori Magyarországon. In Ferenczi Ilona (szerk.): *Rajeczky Benjamin írásai*. 141–150. Budapest: Zeneműkiadó.
- 1968b (Ismertetés) Sárosi Bálint: Die Volksmusikinstrumente Ungarns. Handbuch der europäischen Volksmusikinstrumente I. (Hg. Ernst Emsheimer, Erich Stockmann). *Studia Musicologica*. X. 365–366.
- 1969 (1976) Gregorián, népének, népdal. In Ferenczi Ilona (szerk.): *Rajeczky Benjamin írásai*. 40–58. Budapest: Zeneműkiadó.
- 1971 Zeneoktatásunk módszeréről. *Muzsika* 12. 14–15.
- 1972a (1976) A magyar népzenei hanglemezek. In Ferenczi Ilona (szerk.): *Rajeczky Benjamin írásai*. 334–338. Budapest: Zeneműkiadó.
- 1972b Népzene történeti konferencia Sárospatakon. *Muzsika*. XI. 20–21.
- 1972c Kodály visszaemlékezés. *Muzsika* XV. 12. 28–29.
- 1972d Kodály és a magyar népzene tudomány. *Vigilia*. 37. 7. 448–452.
- 1973 Europäische Volksmusik und Musik des Mittelalters. *Studia Musicologica* 15. 201–204.

- 1974 (1976) Az európai népdalgyűjtés útja. In Ferenczi Ilona (szerk.): *Rajeczky Benjamin írásai*. 339–340. Budapest: Zeneműkiadó.
- 1975 Gregorianik und Volksgesang. In Röhrich, Lutz – Brednich, Rolf Wilhelm – Suppan, Wolfgang (szerk.): *Handbuch des Volksliedes* Bd. 1. *Gattungen des Volksliedes*. 391–405. München: Fink Verlag.
- 1977 Zur Frage der asymmetrischen Rhythmen. In Baumann, Peter – Brandl, Rudolf Maria – Reinhard, Kurt (szerk.): *Festschrift Felix Hoerburger zum 60. Geburtstag*. Neue ethnomusikologische Forschungen. 85–95. Laaber: Laaber Verlag.
- 1979 [Rajeczky Benjamin emlékezése Kodályra] In Bónis Ferenc (szerk.): *Így láttuk Kodályt. Harmincöt emlékezés*. 214–218. Budapest: Zeneműkiadó.
- 1980 Hüdintés. In *Ethnographia*. XCI. 393–396.
- 1981 Népzene gyűjtés; népzene kutatás. In Ortutay Gyula (főszerk.): *Néprajzi Lexikon* IV. 30–33.; 34–36. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- 1982 *Magyar Népzene III.* (Szerk.). Budapest: Hungaroton LPX 18050-53.
- 1983 Kodály Zoltán és a Magyar Néprajzi Társaság. *Ethnographia*. 94. 530–533.
- 1984b Népzenetudomány népzene kutatás. In Dahlhaus, C. – Eggebrecht, H. H. – Boronkay Antal (szerk.): *Brockhaus-Riemann Zenei Lexikon II.* 621–622. Budapest: Zeneműkiadó.
- 1986a *A népzene kutatás története*. Népzenei Füzetek. Budapest: OKK Módszertani Intézet.
- 1986b (Ismeretetés) Dobszay László Magyar zene történet. Budapest: Editio Musica. 1984. *The New Hungarian Quarterly*. XXVII. 102. 1–10.
- 1991 Emlékezés Fél Editre. *Ethnographia*. 102. 160–161.
- 2001 Zoltán Kodály. In Sadie, Stanley – Tyrell, John (szerk.): *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*. 13. 725. London: Macmillan Publisher.
- RAJECZKY Benjamin – VARGYAS Lajos (szerk.)
1956 *Studia Memoriae Bélae Bartók Sacra*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- SÁROSI Bálint
1973a *Magyar népi hangszerek*. Budapest: Tankönyvkiadó. /Ének-zene szakköri füzetek 1./
1973b *Zenei anyanyelvünk*. Budapest: Gondolat.
1978 A gyimesi csángó hegedűstílus. *Magyar Zene*. 19. 2. 176–183.

SOMFAI László

2007 Köszöntő. In Tari Lujza (szerk.): *Pásztó zenei emlékei*. 189–191. Pásztó: Pásztó Város Önkormányzata.

STĘSZEWSKI, Jan

2007 Rajeczky Benjamin lengyelországi kutatóútja. In Tari Lujza (szerk.): *Pásztó zenei emlékei*. Pásztó: Pásztó Város Önkormányzata. 203–206.

SZABOLCSI Bence – RAJECZKY Benjamin (szerk.)

1961 *Bartók Béla kézírása*. Budapest: Editio Musica.

SZEGŐ Júlia

1988 *Ismeretlen moldvai nótafák*. Válogatta és szerkesztette Tari Lujza. A bevezető tanulmányt írta Rajeczky Benjamin. Budapest: Szépirodalmi Könyvkiadó.

SZENDREI Janka

1978 A magyar népdalok új stílusrendjének elveiről. *Ethnographia*. 89. 484–496.

SZALAY Olga

1988 A moldvai dialektus néhány sajátossága Veress Sándor gyűjtése alapján. *Zenatudományi Dolgozatok 1988*. 183–201. Budapest: MTA ZTI.

G. SZABÓ Zoltán

2004 *A duda – The Bagpipe*. Budapest: Néprajzi Múzeum. /A Néprajzi Múzeum tárgykatalógusai 9. (Sorozatszerk. Fejős Zoltán)./

TARI Lujza

1991 Rajeczky Benjamin európai kapcsolatai. *Néprajzi Hírek*. 20. 4. 95–98.

1993 (Ismertetés) Moldvai gyűjtés. Gyűjtötte és lejegyezte Veress Sándor. Szerk. Berlász Melinda és Szalay Olga. Magyar Népköltési Gyűjtemény Új folyam. (A Magyar Néprajzi Társaság megbízásából szerk. Voigt Vilmos) XVI. Budapest: Múzsák Kiadó. 1989. *Ethnographia*. 104. 624–626.

1992 Lajtha László hangszeres népzene gyűjtései: 1911–1963. *Magyar Zene* XXXIII. 2. 141–190.

1995 Rajeczky Benjamin mátravidéki népzene gyűjtő munkássága. In Horváth László (szerk.): *Mátrai Tanulmányok 1995*. 255–289. Gyöngyös: Mátra Múzeum.

1995–96 Rajeczky Benjamin Heves megyei népzene gyűjtései I. Átány és Bodony. In Petercsák Tivadar – Szabó J. József (szerk.): *Agria XXXI–XXXII. Az egri Dobó István Vármúzeum Évkönyve 1995–1996*. 333–370. Eger: Dobó István Vármúzeum.

2001a Rajeczky Benjamin, a népzene tudós. Születésének 100. évfordulójára. *Magyar Zene* 3. 235–260.

2001b Aki szolgálatot végzett – A 100 éve született Rajeczky Benjamin emlékezete. *Palócföld*. Irodalmi és művészeti, közéleti folyóirat. XLVII. 6. XI. 503–515.

2002 Nógrád megye népzenejének 20. századi gyűjtői. In Kapros Márta – Lengyel Ágnes – Limbacher Gábor (szerk.): *A Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve XXVI.* 161–191. Balassagyarmat – Salgótarján: Nógrád Megyei Múzeumok Igazgatósága. 2000.

2003a Rajeczky Benjamin tudományos önéletrajza (1984). Jegyzetekkel ellátta és közreadja Tari Lujza. *Zenatudományi Dolgozatok II. Tanulmányok az MTA Népzene kutató Csoport megalakulásának 50. évfordulójára.* 329–346. Budapest: MTA ZTI.

2003b Népzene kutatás intézményes keretek között: az első évek és a korabeli szaksajtó. *Zenatudományi Dolgozatok I. Tanulmányok az MTA Népzene kutató Csoport megalakulásának 50. évfordulójára.* 187–210. Budapest: MTA ZTI. I.

2007 (szerk.) *Pásztó zenei emlékei.* Pásztó: Pásztó Város Önkormányzata. – Ebben Tari Lujza: Rajeczky Benjamin (O. Cist.) zenetörténész, Pásztó egykori jeles lakója. 161–187.

2008 *Rajeczky Benjamin. Nógrád a varázslatos világ 4.* Salgótarján: Nógrád Megyei Önkormányzata.

VERESS Sándor

1989 *Moldvai gyűjtés.* (szerk. Berlász Melinda – Szalay Olga). Budapest: Magyar Néprajzi Társaság – Múzsák Kiadó. /Magyar Népköltési Gyűjtemény Új folyam 16./

Tari Lujza

Munkahely: MTA BTK Zenatudományi Intézet – tudományos főmunkatárs. Akadémiai köztestület tagja, egyetemi docens.

E-mail: lujzatari@gmail.com

Lujza Tari

Benjamin Rajeczky, an outstanding scholar of ethnomusicology

The paper commemorates the 25th anniversary of Benjamin Rajeczky's death. Benjamin Rajeczky (1901-1989) was a Cistercian monk, and a researcher of medieval and folk music with an international reputation. Between 1960- and 1967 he was deputy director and head of department at the Research Group for the Study of Folk Music of the Hungarian Academy of Sciences, and, after Zoltán Kodály's death, he became director of the Research Group. He was a member of several Hungarian and International professional boards, and as an initiator and head of the Study Group on Historical Sources of Traditional Music within the Council for Traditional Music he made a fundamental impact on the study of folk music.

The author of the article has investigated the role Benjamin Rajeczky played in Hungarian and international ethnomusicology in a number of papers and has presented two of his important collections in detail. In this paper she summarizes the major aspects of Rajeczky's scholarly oeuvre, paying attention to some biographic details as well.

Benjamin Rajeczky was interested in all sorts of research topics within the study of folk music, yet, his outstanding academic achievements can be tied primarily to the scrutiny of laments, nativity plays, folk customs and religious folk songs set in a broad European or Euro-Asian context. He devoted special attention to the Palóc, Moldavian Hungarian, Bukovina Székely ethnic groups just as well as to the culture of Zobor (Nitra) region. His exemplary

works on the relations between Gregorian chants and folk music and the ancient relationship between folk music and classical music also have to be mentioned.